

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Udrag fra Nye digte - 1841

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Nye digte - 1841", i Heiberg, Johan Ludvig: *Nye digte - 1841*, udg. af Klaus P. Mortensen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, cop. 1990, s. 163. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl05val-shoot-idm140194649923088/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Nye digte - 1841

Martensen, som beder ham om et bevis på udødeligheden, men han får blot et ubrugeligt hegelsk svar (smst. s. 64):

Jeg i en Skullenværen her kun existerer,
Som ei min Villenværen ret repræsenterer;
Min hele Tilstand her er en Sigsætten paa
Sin Ende i en Sky, som fugtig er og graa.

På Martensens råd opsøger han da omsider Skt. Peter, men heller ikke han vil have stakkels Heiberg, som i stedet sendes tilbage til jorden som genganger. Først når han har præsteret det – for ham – åbenbart umulige at skrive ti gode digte, vil han kunne komme ind i ét af de to paradiser.

Allerede i *Nye Intelligensblade* den 17. april 1841 havde P.L. Møller offentliggjort en lille parodi på Heibergs komedie, digtet *Ogsaa en Sjæl efter Døden*, hvor den afdøde sjæl må lade sig eksaminere af Skt. Peter. Et af spørgsmålene går på, om den arme sjæl har en anbefaling fra Heiberg, hvortil han svarer: »det just ei; hans nye Digte/ dog jeg har med Interesse/ læst og dem studeert perfect». Når Heiberg slap så billigt hos P.L. Møller, skyldtes det, at satirens egentlige genstand var de to teologer, stiftprovst E.C. Tryde og professor H.L. Martensen, som i deres anmeldelser havde taget Heiberg til deres præstelige hjertes.

Det var ikke tilfældigt, at *Nye Digte* faldt i god jord hos Martensen. Han og Heiberg havde mødt hinanden i Paris i 1836. Skønt Heiberg nærmest var gudløs, så gjorde hans position som åndslivets forerskikkelse ham til en oplagt allieret for den unge ambitiøse teolog, som tilmed delte Heibergs interesse for Hegels filosofi.

Da Heiberg året efter løb ind i sit livs største teaterfiasko med *Fata Morgana*, kom Martensen ham til undsætning i en stort anlagt anmeldelse, der blev trykt i *Maanedsskrift for Litteratur*, 1838. Her beskrev han først forfaldet i nutidens poesi og efterlyste en ny, som rettede sig mod livets sammenhæng med det uendelige eller idéen. Og Martensen havde ikke alene fundet den virkeliggjort i *Fata Morgana*, han gav den også et navn: den speculative poesi. Dette begreb tog Heiberg til sig, da han i 1841 optrykte sit svar til Oehlenschläger i første bind af sine prosaiske skrifter. Her ændrede han rangfølgen i genresystemet ved at sætte den speculative komedie over det lyriske drama

og fik således placeret dramerne fra 30'ernes sidste halvdel og sit nyeste stykke *En Sjæl efter Døden* i genretræets allerhøjeste top.

I sin indgående og meget indforståede anmeldelse i *Fædrelandet* Nr. 398-40, januar 1841, ser Martensen da også *Nye Digte* som en konsekvent videreførelse af den spekulative linje fra *Fata Morgana* og *Syvsoverdag*. Værket er en frugt af »den nye Tids Aand», som »holder Dommedag over sine Fornægttere» for at »frigjøre Tiden for dens indre Tomhed».

Martensens anliggende er derfor ikke det æstetiske, men det filosofiske og eksistentielle, og han tager sit udgangspunkt i *En Sjæl efter Døden*, som kaldes »en divina commedia i Miniatur», fordi den handler om det apokalyptiske, livet hinsides. Men i modsætning til sin katolske forgænger Dante, som med sin tragisk-bogstavelige holdning blev stående ved åndens konkrete former, dér har protestanten Heiberg med sin komiske synsvinkel hævet sig op til en metafysisk betragtning af helvede, forstået som det udialektiske, trivielle liv.

Martensens formål med denne overordentlig flatterende mandjævning er i første omgang at få anbragt komediens fremstilling af »vort eget københavnske Bevidsthedsliv» i det rette perspektiv. For det lokale er kun det konkrete eksempel på det almengyldige: »Trivialitetens Livsanskuelse har et stort Antal Bekjendere» og de findes overalt – også hos kunstnere og tænkere.

Men Martensen har også et videre sigte. Den protestantiske teolog glider nemlig lige så stille fra den uhyre loyale, meddigtende læsning over i en omdigtende. Martensen bruger Heibergs komedie til at redde det kristne håb om et hinsides, som hans egen moderne teologi netop var en trussel imod. Og til det formål kan Martensen bruge det komiskes leg med fænomenernes verden. Menneskets eneste fornuftbegrundede håb om i det himmelske at genfinde det, som det måtte resignere på i det jordiske, er nemlig, »at det Komiske er en Kategorie, som ogsaa i Himlen have sin Gyldighed. De ville da som salige Aander lege med deres timelige Bevidsthedsfænomener; deres empiriske Virkelighed med dens hele Detail, med dens hele Skrøbelighed og Forgængelighed ville de faae med sig i Himlen, fordi det maa tjene dem som et poetisk Stof, hvorigjennem deres Aand bereder sig Nydelsen af sin uendelige Frihed og Salighed». Selv om denne verden forgår, så kan mennesket dog »fastholde den i phænomenal Evighed», for det komiske forvandler den til og opbevarer den som